

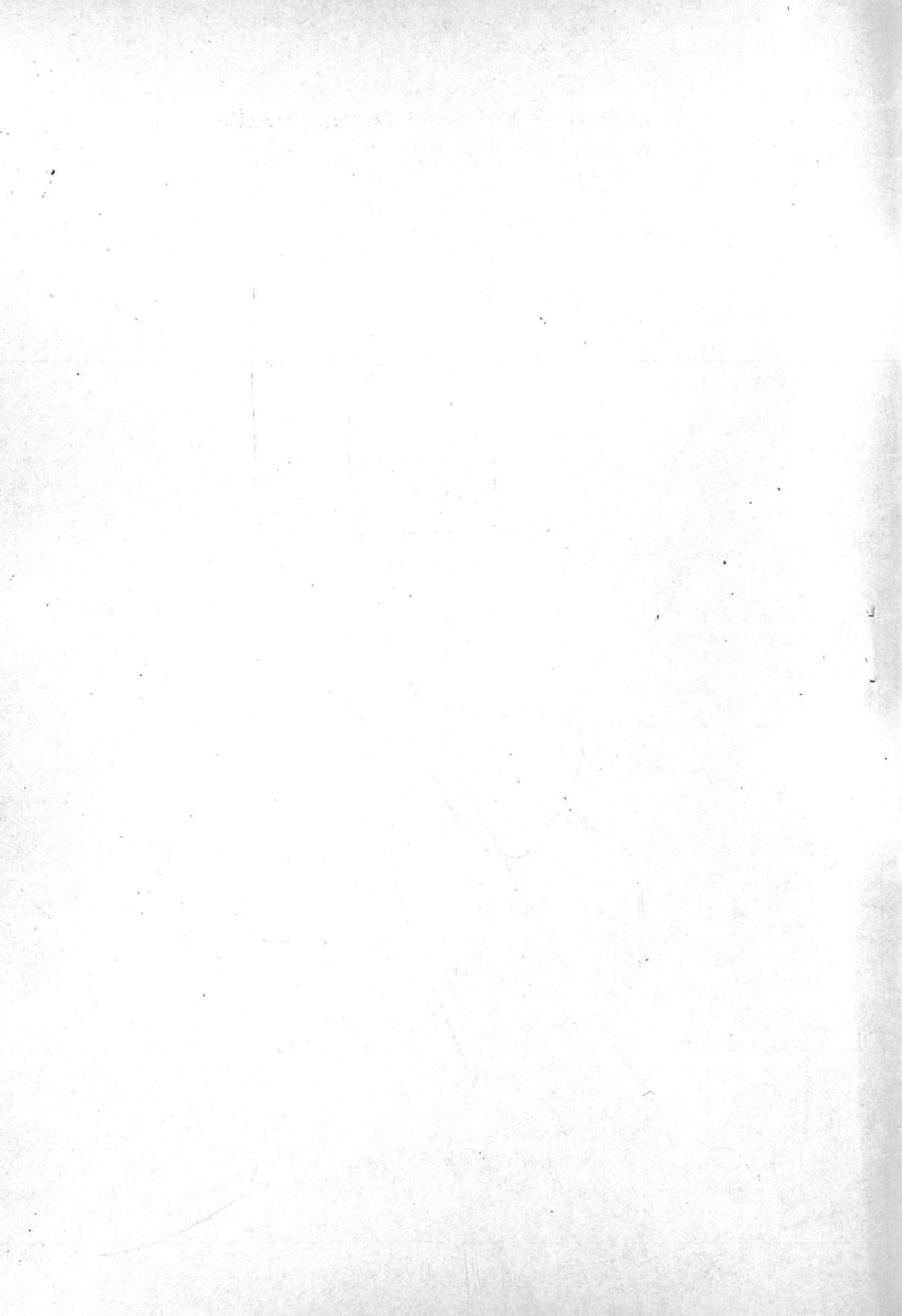
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА ІСТОРИЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ

КРАЄЗНАВЧА РОБОТА В БІБЛІОТЕКАХ
УКРАЇНИ

Інформаційний бюлетень

Вип. 7

КИЇВ 1996

Підготували: С. Михайлова
Г. Мокрицька
Н. Попова
І. Тюменцева

Редактор В. Кисельова

Відповідальний за випуск Л. Макаренко

7-й випуск інформаційного бюлетеня "Краща робота в бібліотеках України" вміщує матеріали за наслідками дослідження зведеного кращавчого каталогу /ЗвКК/ Запорізької СУНБ, узагальнений досвід Херсонської СУНБ по впровадженню комп'ютерних технологій в кращавчу роботу. Сектор науково-дослідної роботи відділу історичного кращавства ДІБ України щиро вдячний колегам із Запоріжжя і Херсона за плідну співпрацю.

х х
х

Важливою умовою розвитку бібліотечного кращавства, задоволення потреб суспільства в інформації про кращавчі матеріали є удосконалення кращавчого довідково-бібліографічного апарату СУНБ і ЦЕС, зокрема, зведених кращавчих каталогів.

Питання оптимального функціонування ЗвКК в системі каталогів і картотек окремої бібліотеки багато в чому залежить від класифікаційної системи, за якою цей каталог побудований. Саме з аналізу схеми ЗвКК, вивчення її відповідності і узгодження з розділами систематичного каталога, в якому здійснено в останні роки чимало реорганізацій, рекомендувалося розпочати роботу по удосконаленню кращавчих каталогів в методичних порадах ДІБ України^х. Проте, глибокий науковий аналіз якісних і кількісних характеристик ЗвКК можливий лише за умови проведення ґрунтовного наукового дослідження цього каталога.

Програмою довгострокового наукового дослідження "Краща робота бібліотек", започаткованого ДІБ України в 1989 році, передбачено на 4-му етапі вивчити стан кращавчого ДБА. В 1993 році серед СУНБ була розповсюджена методика проведення цього етапу дослідження.

Визначення якості кращавчого каталога /сукупності його властивостей, необхідних і достатніх для виконання функцій, притаманних даному виду каталога/; її рівня /відносної характеристики, яка базу-

^хУдосконалення кращавчих каталогів бібліотек: Метод.поради / Держ.іст.б-ка України; Склад.В.П.Кисельова. - К., 1992. - 19 с.

ється на порівнянні сукупності показників якості з відповідною сукупністю базових показників/ має здійснюватись експертною групою ОУНБ.

Комплексну оцінку якості неможливо здійснити без вивчення об'єкта диференційовано - за окремими показниками, адже загальна оцінка не може існувати поза частковими, поодинокими оцінками.

Отож, був запропонований примірний перелік показників, а саме:

- Показник відповідності змісту і термінології рубрик каталога сучасному рівню розвитку науки.
- Показник повноти розкриття фонду
- Показник об'єктивності відображеної інформації
- Показник відповідності індекса змісту і форми документа
- Показник багатоаспектності відображення змісту документів
- Показник точності розміщення карток в каталозі
- Показник наявності посилань на роздільниках
- Показник участі бібліотек краю в ЗвКК.

Обсяг вибірки має встановлюватися в залежності від ступеня точності, з якою бажають оцінити той чи інший показник: закон великих чисел доводить, що чим більша вибірка, тим точніша буде оцінка. Бажано обов'язково дослідити ті розділи каталога, які потребують удосконалення в першу чергу.

Згоду на участь в даному етапі дослідження висловили Запорізька, Чернівецька, Волинська, Миколаївська ОУНБ.

Від Запорізької ОУНБ надійшли перші результати вивчення ЗвКК

Складання ЗвКК в цій бібліотеці було започатковано у 1950 році. В ньому знайшли відображення книги, статті краєзнавчого характеру із збірників, журналів та газет, які отримують 8 бібліотек-учасниць ЗвКК, у т.ч. бібліотеки краєзнавчого музею, історико-культурного заповідника, університету, обласного державного архіву; ЦМБ, ЦЕС. Каталог відтворює сукупний краєзнавчий фонд регіону і містить у собі інформацію про друковані видання, що побачили світ у 1883 і наступні роки. У ЗвКК зібрано понад 160 тис. карток з описами краєзнавчих матеріалів, щорічно він поповнюється понад 3 тис. карток з інформацією про історію, економіку, організацію промисловості і сільського господарства, літературне

життя краю, тощо. Галузева структура каталогу, в основу якої було покладено "Типову схему для краєзнавчих каталогів", нині знає змін у зв'язку з рекласифікацією згідно ББК.

Вивчення ЗвКК здійснювала робоча група, до якої ввійшли чотири провідних спеціаліста бібліотеки. Члени робочої групи визначили показники вивчення, проводили збір, обробку та аналіз отриманих даних. Зокрема, були вивчені: показник повноти розкриття фонду, показник багатоглядності відображення змісту документа, показник точності розміщення карток в каталозі, показник наявності посилань на роздільниках.^{XX} Дослідження показало, що рівень показників повноти розкриття фонду /Табл. 1/ складає 94,3%, багатоглядності відображення змісту документу /Табл. №2/ - 70,8%, точності розміщення карток в каталозі /Табл. №3/ - 77,4%, наявності посилань на роздільниках /Табл. №4/ - 80%. Ці дані дозволили робочій групі зробити висновки про задовільний стан ЗвКК бібліотеки, його спроможність виконувати інформаційно-пошукові, науково-пізнавальні та рекомендаційні його функції.

Разом з тим, аналіз даних свідчить і про недоліки каталога, зокрема, наявність лакун у розділах "Історія краю" /11,7%/ , "Археологія" /20%/ , "Політика" /11%/ , "Природа і природничі ресурси краю" /33%/ і т. д. Недостатньо відображені у цих та інших розділах каталогу ["Економіка промисловості краю" - 40%, "Художня література" - 59%] довідники універсального характеру, науково-популярні збірники. Потребують редагування розділи "Держава і право", "Сільське господарство", адже саме тут виявлено більшість заставлених карток /відповідно - 86% і 17%/.

Важливо також, що одночасно з відбором даних проводилась робота по усуненню прогалин та редагуванню відповідних розділів каталогу, забезпеченню рубрик необхідними відсилками і посиланнями.

З метою подальшого удосконалення ЗвКК передбачено продовжити дослідження, зокрема, здійснити перевірку відповідності змісту і термінології рубрик каталогу сучасному рівню розвитку науки, повноти відображення фонду в інших розділах каталогу та ін., провести редагування ЗвКК, внести зміни і доповнення до регла-

^{XX}Визначення рівня якості здійснювалося шляхом розрахунку значень відносного показника Q, який розраховувався за формулою:

$$Q = \frac{K_1}{K_{\text{баз}}} \times 100\%.$$

ментуючої документації: Положення про ЗВКК, Паспорт-характеристику каталога, розробити структуру зведеного кращозначного каталогу на основі БЕК. Заплановано також комплекс заходів щодо підвищення читацької культури користування каталогом.

Табл. № I

Показник повноти розкриття фонду

№№ пп	Розділ каталогу	Кількість видань	Відображено в каталозі	Відсутні в каталозі	При- мітки
1.	26.8	47	46	I	
2.	34.3	74	74	-	
3.	63.3/2/7-24	34	30	4	
4.	63.4	50	40	10	
5.	65.9/2/304.14	20	20	-	
6.	66	75	67	8	
7.	84	100	100	-	
	Всього:	400	377	23	

$$K_{\text{баз}} = 400$$

$$K_{\text{I}} = 377$$

$$O = \frac{377}{400} = 94,25\%$$

Кількість видань - $K_{\text{баз}}$

Кількість видань, відображених в каталозі - K_{I}

Табл. №2

Показник багатоаспектності відображення змісту документа

Кількість відображених видань /різні галузі знань/ - $K_{\text{баз}}$

Кількість видань, котрі не викликали зауважень - K_I

№№	Розділ каталогу	Кількість джерел	Джерела, що не викликали зауважень	Відображено в розділах каталогу карток	Повинно бути відображено карток	Примітки
1.	20	21	16	70	104	34
2.	26.8	17	9	114	171	57
3.	5	20	20	25	25	-
4.	63.3	34	22	427	558	131
5.	634.1	1	1	1	4	3
6.	65.049/24к/	1	1	14	14	-
7.	65.9/2/30	17	13	40	56	16
8.	65.9/2/32	16	14	16	21	5
9.	65.9/4/Ук	8	4	8	38	30
10.	68	2	1	19	21	2
11.	745/241/2	1	1	1	1	-
12.	792	1	1	1	1	-
13.	83.3/44к/	12	10	14	14	-
14.	84	54	33	104	257	153
Всього:		206	146	858	1287	431

$K_{\text{баз}} = 206$

$K_I = 147$

$O = \frac{146}{206} \times 100\% = 70,8\%$

Табл. № 3

Показник точності розміщення карток в каталозі

№ пп	Розділ	Кількість переглянутих карток	Кількість виявлених заставок	Кількість правильно розставлених карток
1.	30 /Край в цілому/	300	55	245
2.	4I	23I	40	19I
3.	63.345	19I	7	184
4.	63.347-4I	200	5	195
5.	67	150	130	20
6.	84	200	50	150
	Всього:	1272	287	985
	$K_{\text{баз}} = 1272$			
	$K_I = 985$		$O = \frac{985}{1272} \times 100\% = 77,4\%$	

Табл. № 4

Показник наявності посилянь на роздільниках

Кількість відсилок і посилянь в таблицях класифікації ЗвКК - $K_{\text{баз}}$

Кількість відсилок і посилянь в рубриках і підрубриках каталога - K_I

№ пп	Розділ каталога	Кількість відсилок і посилянь в таблицях класифікації	Кількість відсилок і посилянь у ЗвКК	Примітки
1.	Топографічна частина каталога	55	4I	14
2.	26.8	6	2	4
3.	63.372.2	36	36	-
4.	66.6/7	8	5	3
	Всього:	105	84	21
	$K_{\text{баз}} = 105$			
	$K_I = 84$		$O = \frac{84}{105} \times 100\% = 80\%$	

МИХАЙЛОВА О.В. - зав.сектором НДР
 відділу історичного краєзнавства
 ДІБ України

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КРАЄЗНАВЧІЙ РОБОТІ ХЕРСОНСЬКОЇ ОУНБ

Працівники відділу краєзнавчої літератури і бібліографії Херсонської ОУНБ проводять планомірну цілеспрямовану роботу по формуванню джерелознавчої бази історії та сьогодення свого краю. Краєзнавчий фонд бібліотеки нараховує нині понад 30 тис. одиниць зберігання, значну частину його складають дореволюційні видання. "Херсонская губерния" А.Шмідта, "Записки Императорского Одесского Общества истории и древностей", "Хронологическое обозрение истории Новороссийского края 1730-1823 гг." А.Скальковського, "Историко-хронологическое описание церквей", статистико-економічні огляди, пам'ятні книги Херсонської губернії, адрес-календарі й сьогодні викликають науковий інтерес у дослідників, істориків, краєзнавців. У фондах бібліотеки зберігаються місцеві часописи, починаючи з 1865 року: "Херсонские губернские ведомости", "Юг", "Херсонский курьер", "Наддніпряньська правда" та ін.

Постійно проводиться робота по виявленню відсутніх у бібліотеці видань, розшуку їх у зібраннях інших бібліотек. Замовляються копії особливо цінних краєзнавчих матеріалів.

Проте, завжди поза фондами бібліотеки залишатимуться книги, часописи, інші документи, без інформації про які знання про край були б неповними. Певне, в майбутньому створення єдиної комп'ютерної бібліотечної мережі зробить легкодоступною будь-яку бібліографічну інформацію, а на сьогоднішній день більш зручного в користуванні засобу для забезпечення пошуку краєзнавчої бібліографічної інформації, ніж зведений краєзнавчий каталог, бібліотека не має.

Тож зрозуміло, чому під час переходу до новітніх автоматизованих бібліотечних технологій спеціалісти відділу прагнуть не лише використати такі переваги комп'ютерного зберігання, обробки, пошуку інформації, як швидкість, багатоаспектність, гнучкість, а й зберегти здобутки нинішнього карткового зведеного краєзнавчого каталога.

На даний час автоматизацію відділу краєзнавчої літератури й бібліографії ще лише розпочато. Технічне оснащення складає робоча станція /ПЕОМ ІВМ РС/АТ 386/, що працює в єдиній мережі бібліо-

Забезпечено систему пошуку з метою контролю дублетності статей, що дуже зручно, оскільки часто один і той же матеріал друкується в кількох джерелах, надходить до бібліотеки повторно.

Пошук статті здійснюється автоматично після того, як заповнюються такі ключові поля на листі вводу /мал.2/:

- автор статті;
- заголовок статті.

Якщо в базі знаходиться дублетна картка, бібліографу пропонується зробити вибір режиму:

1. Редагування знайденої картки.
2. Нова картка.

Вивід інформації здійснюється у відповідності з правилами складання бібліографічного опису, закріпленими в ГОСТ 7.1-84. При цьому система дає можливість редагувати документ перед виведенням на друк у спеціальному вікні; формувати в автоматичному режимі і виводити на друк наступні типи документів:

- картки бібліографічного опису;
- бібліографічні покажчики;
- тематичні довідки;
- листок читацької вимоги;
- алфавітний /іменний/ покажчик.

Мал.2 Робочий лист вводу нової картки

Автор статті		Нова картка
Заголовок статті		Пошук за...
Відомості до заголовка		Довідники
Анотація		Бібліогр.покажч
Авторський колектив		Імен.покажчик
Супроводж.текст		Вихід
Джерело -(журн., газ.)		
Джерело -(книга, прод.)		
Примітки		
Повна анотація		
Персоналія		
Рецензія		
Тематика статті		
Топографія		
Ключове слово		
Бібліогр.покажчик		
Нова картка		
Сигла бібліотеки		
Вихід		

Поля "Персоналія", "Тематика", "Топографія", "Ключове слово", "Джерела", "Сигла бібліотеки" зв'язані кодами з відповідними довідниками, які /в свою чергу/ теж можна поповнювати і редагувати.

В базі даних "Красзнавство" формуються довідники:

- персоналій;
- тематики /розділи та підрозділи/;
- районів і населених пунктів області;
- ключових слів;
- бібліотек-учасниць зведеного каталога;
- "Предметна область" для персоналій;
- джерел публікацій /газети, журнали/.

Довідник топографії не обмежується переліком районів та населених пунктів області, а й дозволяє при бажанні отримати стислу довідку про населення, територію об'єкта читацького інтересу, основні історичні відомості про нього.

Аналогічним чином побудовано й довідник персоналій, тобто при бажанні можна через функціональну клавішу F 5 викликати вікно короткої бібліографічної довідки про персоналію, що цікавить користувача:

Мал.3

Пошук персоналій

Прізвище, ім'я, по-батькові

БАГАЛІЙ Д.І.

Роки життя 1857-1932

Сфера діяльності

УКР. ІСТОРИК

БАГАЛІЙ Д.І.

БАЛАБУХА ФЕДІР

БАЛАШ ВІКТОР

БАШ ЯКІВ

БЕЛІНСЬКИЙ ВІССАРІОН

БОБРОВ СЕМЕН СЕМЕНОВИЧ

БОЖКО САВА ЗАХАРОВИЧ

БОНДАРЕНКО ВОЛОДИМИР

БОНДАРЕНКО ГРИГОРІЙ

БОНДАРЧУК СЕРГІЙ

Для пошуку прізвищ послідовно вводьте букви, починаючи з першої

Enter - вибір

F5 - довідка

Esc - вихід

Поле "Бібліографічний покажчик" заповнюється при вводі нових надходжень і буде використовуватися для формування і друку бібліографічних покажчиків, перш за все - щоквартальника "Література про Херсонську область за ... рік" /див.мал.4/.

Цей режим досі не використовувався в робочому варіанті, оскільки у 1995 році ще лише розпочато формування як поточної, так і ретроспективної частини БД "Кращезнавство", але він не має принципових відмінностей у порівнянні з режимом формування "Літературного вісника", що вже другий рік успішно працює в інформаційно-бібліографічному відділі й дозволяє суттєво скоротити час на підготовку як самого поточного покажчика, так і його допоміжного апарату.

Мал.4

Автор статті	Нова картка
Заголовок статті	Пошук за...
Відг	
Ано	Рік формування бібліогр.покажч 1995
Авт	кажч
Суп	Номер випуску 2
Дже	Номер запису 287
Дже	Тематика: Область в цілому. Райони 1
При	
Пов	населені пункти області.
Пер	
Рец	вперед,назад Del-знищити запис
Тем	F4-редагування Ins-додати
Топ	Esc- вихід
Ключ	
Бібліогр.покажчик	
Нова картка	
Сигла бібліотеки	
Вихід	

Інформаційно-пошукова система забезпечує пошук бібліографічних записів практично за всіма полями та їх комбінаціями: за автором статті, заголовком, персоналією, тематикою, топографією, ключовими словами, за джерелом публікації /книга, періодичне видання/, за номером запису.

Результати пошуку подаються у звичному для користувачів вигляді картки, наприклад:

ГЕЛЬВАЛЬД Ф.

ЗЕМЛИ И ЕЕ НАРОДЫ: ПЕР. С ПОСЛЕДНЕГО НЕМ.ИЗД.: В 4-Х ТТ.
Т.Ш. ЖИВОПИСНАЯ ЕВРОПА / ПОД РЕД. Ф.ГРУЗДЕВА. - СПБ: ИЗД-Е
П.П.СОЙКИНА, 1898. - 728 с.

ХЕРСОНСЬКА ГУБЕРНІЯ У СКЛАДІ НОВОРОСІЇ, с.527. СЕРЕДНЯ ТЕМ-
ПЕРАТУРА ТА КІЛЬКІСТЬ ОПАДІВ У ХЕРСОНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ, с.535.
М.ХЕРСОН, с.550.

3.4 + 6.2

Адр. карт. І37

Сподіваємось, що активна робота по розробці комп'ютерних програм, формуванню бази даних "Краєзнавство" допomoже значно прискорити дослідження краєзнавчих фондів області, оптимізує їх використання, сприятиме удосконаленню інформаційно-бібліографічного обслуговування читачів.

Г.МОКРИЦЬКА, головний бібліотекар
відділу краєзнавчої літератури і
бібліографії Херсонської ОУНБ

Н.ПОПОВА, заступник директора з
наукової роботи Херсонської ОУНБ

І.ТЮМЕНЦЕВА, програміст-розробник
підсистеми "Краєзнавство"

